

“ EKOLOGIK ONG VA EKOLOGIK QONUNLARNING ASOSIY TAMOIYILLARI “

Arolova Zarina Lochin qizi

SHDPI Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada, ekologik madaniyatni rivojlantirish uchun avvalo ekologik ongni shakllantirish zarurati haqida fikr yuritilgan. Ekologik ongni rivojlantirish ekologik muammolarni bartaraf etish bo'yicha eng samarali usullardan biri ekanligi ta'kidlangan. Ekologik mas'uliyatlik yosh avlod ongida tabiatni asrash, unga ehtiyotkorona munosabatda bo'lish lozimligini anglatadi.

Kalit so'zlar: ekologik ong, ekologik mas'uliyat, qonun,

Kirish. Ekologik muammolar kengayib, ularni hal etish dolzarb vazifa bo'lib qolgan hozirgi davrda bu muammolarni hal qilishda insoniyat uchun asosan ekologik ong va ekologik madaniyatning o'rni beqiyosdir. Tabiat va inson o'rtasidagi munosabat ma'lum bir qonunlar orqali boshqariladi, ularga rioya qilmaslik ertami kechmi, albatta ekologik halokatga olib keladi. Bu muammo o'zining insoniyatga keltirayotgan va keltirishi mumkin bo'lgan fojiali oqibatlarini jihatidan yadro urushi halokatidan keyin ikkinchi o'rinda turadi. Albatta, ilmiy-texnikaviy rivojlanish natijasida, turli soha ilm va texnologiyalarining taraqqiyoti, yangi energiya manbalari va kimyoviy moddalarning paydo bo'lishi, tabiiy resurslardan yovuzlarcha foydalanish natijasida havo, suv ifloslanadi, insoniyatni boquvchi yer yaroqsiz holga kelib, oqibatda uni yashash muhitidan mahrum etadi. Hozirgi davrda insoniyat, u qanday xavf qarshisida kelib qolganligini tushunib yetdi, atrof-muhitga inson faoliyati tufayli yetkazilayotgan zarar qanday natijalarga olib kelganligini yaqqol his etdi. Inson faoliyatining natijasida atrof muhitga ancha sezilarli o'zgarishlar ro'y bermoqda. Bular asosan hozirgi kunda mavjud bo'lgan ekologik xavfsizlik klassifikatsiyasida bo'lgan: umumsayyoraviy, mintaqaviy, milliy, lokal ekologik xavfsizliklar mamlakatimiz hududini ham chetlab o'tmadi. Bu xavflardan ozon qatlami muammolari, ya'ni yemirilishi, iqlimning o'zgarishi, cho'llanish, toza ichimlik suvi tanqisligi, Orol dengizi muammosi, hayvonot va o'simlik dunyosi turlarining qisharib borishi, o'simlik dunyosining noqonuniy kesilib borishi, yer degradatsiyasi, suv resurslari tanqisligi, atmosfera ifloslanishi shular jumlasidandir.

Ekologik fojialarning bu darajadagi jadallashib borishida ekologik ong va ekologik madaniyat alohida o'rin tutadi. Ekologik ong va ekologik madaniyatning asosiy vazifasi xalqimiz ekologik madaniyatini oshirish orqali huquqiy fuqarolik jamiyati tamoyillari asosida tabiatdan foydalanishni yo'lga qo'yish, tabiatni muhofaza qilish sohasida Davlat nazorati bilan bir qatorda jamoatchilik nazoratini kuchaytirish, xalqimiz ongi va madaniyatida ona Vatanimiz tabiatiga bo'lgan mehr-muhabbatini

oshirish, uni asrab-avaylash va kelgusi avlod uchun zarur hayotiy sharoitlar qoldirishimiz kerakligini ko'rsatishdir. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish sohasida davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2018-yil 3-oktabrdagi PQ-3956-soni qarori ijrosini ta'minlash maqsadida Vazirlar Mahkamasi qaror qiladi:

1. O'zbekiston Respublikasi ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasi to'g'risidagi nizomi 1-ilovaga muvofiq tasdiqlansin.

2. O'zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasining raisi bir oy muddatda quyidagilarni ta'minlasin:

O'zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasi raisi o'rinbosarlari o'rtasida funksional vazifalarni taqsimlash.

Ekologik qonunlar – tabiatni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, ekologik xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan huquqiy-me'yoriy hujjatlar tizimidir. Ular ekologik ongni mustahkamlovchi, jamiyatning ekologik faoliyatini boshqaruvchi huquqiy asosdir. Ekologik ong — bu insonning tabiatni anglash, tabiat resurslaridan oqilona foydalanish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash borasidagi bilimlari, qadriyatlari, psixologik holati va amaliy faoliyati uyg'unligidir. U quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

- **Ekologik bilimlar** (ilmiy ma'lumotlar, ekologik jarayonlarni tushunish);
- **Ekologik qadriyatlar** (tabiatni muhofaza qilishga bo'lgan ehtiyoj, mas'uliyat);

Ekologik xulq-atvor (amalda ekologik me'yorlarga amal qilish). Ekologik ong va ekologik qonunlar o'zaro chambarchas bog'liq:

1. **Ekologik qonunlar ekologik ongni shakllantiradi** — qonunlar orqali ekologik madaniyatni oshirish, ekologik javobgarlikni kuchaytirish imkoniyati yaratiladi.

2. **Ekologik ong ekologik qonunlarga bo'lgan ehtiyojni oshiradi** — jamiyat ekologik muammolarga befarq bo'lmaganda, ekologik siyosatning samaradorligi ortadi.

3. **Ular birgalikda barqaror rivojlanishni ta'minlaydi** — ongli fuqarolik va kuchli huquqiy tizim ekologik xavfsizlikning ikki asosiy ustunidir.

Ekologik qonunlar tabiatda sodir bo'ladigan jarayonlarni tushunish, resurslardan oqilona foydalanish va atrof-muhitni muhofaza qilish uchun juda muhimdir. Quyida eng asosiy ekologik qonunlar sodda va ilmiy tarzda bayon qilinadi. Ekosistemada energiya oqimi bir tomonlama bo'ladi — yuqori bosqichga ko'tariladi, ammo qaytmaydi.

Xulosa.

Ekologik qonunlarni bilish atrof-muhitni to'g'ri boshqarish, ifloslanishni kamaytirish va tabiiy boyliklardan oqilona foydalanish uchun zarur. Tabiat o'z

qonunlariga ega bo'lgan ulkan tizimdir. Ushbu qonunlarni tushungan insonlar ekologik muammolarni samarali hal qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shavkat Mirziyoyev – “ Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi “ Toshkent “O'zbekiston” 2022-440b ISBN 978-9943-7951-6-7.
2. Azamova.S.A. Ekologik globallashuv sharoitida o'zbekiston umumta'lim maktablari o'quvchilarida ekologik madaniyatni shakllantirish zaruriyati. Fals.f.f.d. (PhD) diss. avtoref. – Buxoro: BuxDu, 2024.
3. S.M. Turabdjano, M.M.Aripova, L.S.Raximova – “ Ijtimoiy ekologiya” Book Trade 2022-284b.
4. “ Ekologik xavfsizlik to'g'risida umumiy texnik reglamenti” O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 18.02.2020 yildagi 95-son. <https://lex.uz/uz/docs/-4739971?ONDATE=26.03.2022>.
5. Ayonovna, Azamova Sitara. "The Need for the Formation of Environmental Education and Upbringing in Young People in the Conditions of Environmental Globalization." *Global Scientific Review* 13 (2023): 7-10.